

bland hvilka baron von Born var den förnämsta och verksammaste, eller Dagbladspartiet, enligt A. M., stodo i någon förbindelse med den Wiborgska ligan, är mig obekannt.

Hr A. M. skall säga, att ingalunda allt, hvad här ofvan ingått, varit behöfligt för hans räkning. Mycket riktigt! Men man har icke alltid tillfälle att bryta åtskilligt »från gårdsgården». Och om äfven ett och annat mera eller mindre likgiltigt fått följa med, så skadar det ju icke mycket att för någon stund lyssna till gamla historier.

10

233 RÄTTELSE.

Morgonbladet n:o 28, 4.II 1881

I n:o 25 af detta blad anfördes efter hörsägen, att hr professor Montgommery skulle varit den, som i någon artikel i Dagbladet tidigast formulerat fordran, att jag 1867 bordt taga afsked, emedan då landtdagens ledande män så väl lyckades i att göra slut på presslagen.

Från fullt kompetent håll underrättas jag nu, att hr professorn väl för ett antal år tillbaka haft en artikel i ämnet i Dagbladet införd, men *icke* varit den, som uppställt ifrågavarande fordran. Denna rättelse har jag med sann tillfresställelse mottagit och anhåller, att Morgonbladets ärade läsare behagade lägga märke till densamma.

20

I öfrigt beder jag få i frågan tillägga: Dagbladet skall hafva motiverat sitt nu upprepade yrkande äfven dermed, att jag bordt vägra deltaga i redaktionen af nu gällande förordning.

Ett sådant sätt att bemöta en af landets monark aflåten befallning kan kanske öfverensstämma med Dagbladets »liberala» kodex. Med mina åsichter öfverensstämmer det icke. Lyda först, begära afsked sedan, om så skall vara, denna ordning bör gälla för hvar och en statens tjenare. Finge hvarje sådan efter behag lyda eller icke lyda, så skulle man från det ordnade samhällsskicket återvända till kaos. Vid hvarje afskedstagande komma dessutom åtminstone två viljor i fråga. En person anhåller mera eller mindre underdånigt om afsked. Någon myndighet, som har makt dertill, beviljar ansökningen – eller beviljar den icke, efter behag, isynnerhet der det gäller förtroendeposter. Och svaret; »lyd först,» ligger nära till hands. Jag hade funnit censuren före mig. Jag söker verka det ringa, jag förmådde, för att icke lemna den efter mig. Men herrarne i Dagbladet och konsortes ställde så till, att detta beklagligen måste ske. På partiets nuvarande plan, att med dess kända maktfullkomlighet utan vidare »stifta en tryckfrihetslag» skulle jag i intet fall haft tid att vänta.

30

40

J. V. S.

234 ÄNNU OM ATTENTATET MOT PRESSFRIHETEN 1867.

Morgonbladet n:o 32, 9.II 1881

50

För att öfvertyga mig om, att hvad mig meddelats om Dagbladets motivering af dess yrkande på mitt afskedstagande 1867, har jag

förskaffat mig och tagit kännedom om hithörande Dagbladsnummer.¹

Jag finner af detsamma, att man numera *post festum* hittat på skäl för landtdagens beslut, om hvilka hvarken i lagutskottets betänkande² eller, så vidt jag erinrar mig, vid förhandlingen i stånden något ord förekom. Icke heller landtdagen 1863 visste något härom. Men om det icke kan uppvisas, att i ständernas svar på den Nådiga propositionen beslutet motiverades genom de konstitutionela betänkligheter, som nu andragas, så äro herrarnes nuvarande spekulationer af platt intet värde i sak, hvarom fråga är. Beslutet rättfärdigas genom dem icke ett grand.

10 Nu påstår man, att propositionen förkastades egentligen derföre, att stiftandet af en allmän lag, som skulle gälla endast för viss tid, vore inkonstitutionelt. Det var kantänka detta, som bestämde lydelsen af § 70.

Det är väl känt, att Monarkens rättighet att förordna angående pressfriheten icke stöder sig på något annat stadgande i grundlagen än på Förenings- och Säkerhetsaktens lättsinniga ord: »De öfriga riksvärdande ärenden skötas på sätt Konungen nyttigast synes». Rättigheten har dock innehafts och utöfvats af alla landets regenter sedan 1772. Enahanda lagstiftningsrättighet har Monarken i hundratal andra fall, 20 t. ex. rörande universitet och skolor m. m., utan att den vore honom genom något grundlagstadgande uttryckligen tillagd. Jag säger icke, att så är väl, men det är ett faktum. Orsaken är, att Sveriges lag från uråldrig tid och endast med ett kort afbrott stadgat: »Konungen äger styra riket Sina — Han och ingen annan» o. s. v. Denna lag är ännu vår lag. Grundlagen stadgar endast om undantagen, hvartill hör stiftandet af allmän lag; och häfden har längesedan stadgat, hvad som förstås med allmän lag, civillag, strafflag, kyrkolag, sjölag o. s. v. Men presslagen har aldrig räknats till allmänna lag. Det är väl mycket oegentligt att säga, att denna lag och skollagen m. m. hör till den 30 ekonomiska lagstiftningen. Men med namnet har också endast förståtts de lagar och författningar, hvilkas stiftande är monarkens ensak.

Lagstiftningen för pressen har alltså obestriddligen tillhört och tillhör allt ännu i denna stund i denna mening den ekonomiska lagstiftningen, och landtdagens 1867 beslut afsåg just detta, att förvandla hithörande förordnanden från ekonomiska stadganden till allmän lag. Det var detta och intet annat § 70 innebar, då der säges »ock gäller intill dess annan af Monark och Ständer stiftad tryckfrihetslag blifvit kungjord». Men detta innebar också, att Ständerna beslöto fråntaga Monarken en rättighet, som Han och alla Hans företrädare innehaft och utöfvat.

40 När Dagbladet likväl håller tal om presslagen såsom allmän lag, är detta en *petitio principii*; och om eljest bladets af detsamma prisade jurister råka kunna hålla två tankar tillsamman; skola de säga bladet, att dess prat i saken hvilat på en helt simpel *escamotage*.

Det vanliga är visst, att H. M:t i ekonomiska frågor endast hör ständernas mening. Men utan exempel är icke, att ständerna tillåtits äfven i sådana frågor besluta. Det finnes en omständighet i dylika mål, som sväfvat in suspensio, nämligen frågan, huruvida straffbestämmelser finge ingå i en ekonomisk författning. Man har låtit gälla, att mindre bötesbelopp i en sådan kunde stadgas. Men då i dem vanligen stadgas 50 äfven om böternas förvandling till fängelse, så äro de inne på kriminal-

¹ Jag skrifver dock icke detta för Dagbladets räkning, med hvilket jag icke vill nedlåta mig i någon vidare polemik. Personer, för hvilkas omdöme jag hyser aktning, behagade pröfva och afgöra om jag brustit i uppfyllande af min pligt.

² Äfven Utskottet citerar väl § 40 i R. F., men detta i ett annat sammanhang.

lagens gebit. Och då t. ex. stadgadt är, att lurendrejare skall plikta dubbla beloppet af den lurendrejade varans värde, så kunna böterna stiga till sådane summor, att de i presslagen stadgade i jernförelse med dem äro en ren småsak. Förunderligt nog, ansågo äfven framstående män i Senatens Justitiedepartement presslagen af 1865 kunna utfärdas af regeringen ensam med tillägg af de ändringar, som 1867 proponerades; och de hade uppgjort förslag till författning i öfversstämmelse med denna åsigt. Men härmed må förhålla sig huru som helst, H. M:t är fullkomligt i sin goda rätt, om han icke vill definitivt gifva denna lagstiftning ifrån sig, utan endast medgifver ständerna att i densamma deltaga, så vidt den gäller bestämd författnings lydelse, giltig för en bestämd tidslängd. Man må gerna säga, att författningen dock för denna tid gäller med lika helgd, som allmän lag. Men den har dermed icke upphört, att tillhöra den lagstiftning, som kallas den ekonomiska, emedan det varit med detta förbehåll sätnderna tillåtits att rörande författnings lydelse besluta.

10

Hvad frågan om mitt afskedstagande angår, må jag här en gång för alla förklara, att jag egde alls ingen utväg att verka för antagandet af ständernas beslut, och att äfven om en sådan utväg stått mig öppen jag mycket bestämdt *icke ville* göra något försök att medverka dertill. Jag hade i mitt andragande hos Ridderskapet och adeln sagt allt, som var mig möjligt att meddela och hänvisat på den enda utväg, som fanns för framgång – förutsatt nemligen att § 70 i hvarje fall skulle strykas – då *kanske möjligen* äfven för mig en väg skulle öppnats att vara verksam. Men herrarne föraktade mina, den okunniges och tanklöses ord förlitande sig, såsom billigt var, endast på egen hög vishet, och den måtte väl velat, att presslagen skulle falla. Målet vanns med lysande framgång.

20

Dröjsmålet med utfärdandet af presslagen 1865 härrörde, så vidt känt var, icke af någon rådgifvares inflytande, utan endast och allenast af tveksamhet på Högsta ort. Att § 70 nu skulle slå ihjäl presslagen, utan att någon menniska behöfde tillstyrka landtdagsbeslutets förkastande, det visste hvar man. Åtminstone hörde jag i Senaten ingen tveka härpå. Förunderligt är ett sådant förhållande på intet vis. En betänksam och i viktiga ärenden noggrannt pröfvande och öfvervägande monark måste finna det vådligt, att inträda i det obekanta, afskärande sig hvarje återgång.

30

Under sådana förhållanden skulle det varit lika löjligt som fåfängt att göra något försök till förmon för landtdagens beslut. Men såsom jag anført, jag skulle i ingen händelse hafva gjort det. Jag tror icke, att K. Senaten skulle anse det sig tillständigt att tillråda Hans Majestät att afsäga sig någon rättighet, som tillkommer Monarken. Jag skulle aldrig deltagit i ett sådant steg. Ty enligt min uppfattning är det Senatens pligt att tillse, att Monarkens rättigheter icke må trädas för nära. Den må hvarken afstyrka eller tillstyrka; men det åligger Senaten, om något sådant är i fråga, att fästa H. M:ts uppmärksamhet härpå, öfverlemnande saken åt hans eget höga afgörande. Befaller H. M:t senaten yttra sig, så må yttrandet afgifvas i all frihet, endast ur synpunkten af landets bästa. Än mera, har Monarken *motu proprio* afsagt sig någon sin rättighet, och senatens yttrande inforas, då har senaten det yppersta tillfälle att, näst underdånig tacksamhetsbetygelse, utbreda sig öfver de för landet välgörande följderna af beslutet. Hade lydelsen af § 70 tillkommit på grund af nådig proposition, då hade ett sådant tillfälle förelegat, antaget att senatens yttrande öfver landtdagsbeslutet infrod-rats.

40

50

Ty det bör icke glömmas: senaten känner icke alls, hvad landtdagen beslutat, förrän befallning ankommer att utfärda författning och vidtaga åtgärder med anledning af något sådant beslut, som H. M:t gillat. Det händer väl nu och då, att senatens yttrande infordras angående något beslut, som ännu icke blifvit definitivt pröfvadt. Det beslutet får senaten då lära känna. Eljest gå såsom bekant alla landtdagsbeslut direkt till H. M. Generalguvernören besörjer endast deras öfversändande. Men senaten har med dem alls intet att skaffa.

10 Jag skulle nu kanske satt mig ned och väckt förslaget, att senaten måtte ingå med hemställan om gillande af landtdagens beslut? Detta hade väl varit den löjligaste af löjligheter. Ty, såsom sagdt, senaten ingår aldrig under några förhållanden med någon sådan hemställan. Detta vore också platt omöjligt, då ju senaten icke känner, hvad landtdagen beslutat, annorlunda än ur tidningarna och hvad man möjligen ur utskottsbetänkandena kan gissa sig till. Men på grund af sådana notiser handlar ingen auktoritet och aldraminst landets högsta. En sådan hemställan skulle allt derföre innebära en oerhörd näsvishet.

20 På vissa håll kan okunnighetens vidd icke förvåna. Men på annan hand vore det verkligen förvånande, om nyss anförda förhållanden icke skulle vara kända. Men kända kunna de icke gerna vara af någon, som fordrat eller fordrar, att jag bordt vara verksam för främjande af landtdagens yttrade vilja. Ty man kan väl icke fordra, att jag skulle något tillgjort annorlunda, än i kraft af mitt embete, d. v. s. i officiel väg. Men hvar och en tänkande och hederlig man skall väl medgifva, att något sådant var mig omöjligt.

Att jag någonsin skulle egt andra utvägar, derom har jag aldrig yttrat ett ord, förrän helt nyligen med anledning af den nedsatta komiténs mot dess instruktion stridande beslut, att utarbета förslag till en presslag. Men jag har också anført, att det initiativ, som gjorde sig 30 gällande för landtdagen 1863 och under de närmast påföljande åren, från och med 1866 vara »paralyseradt». Om ännu någon annan utväg varit möjlig, derom vågar jag icke yttra mig, ty så osäkert var förhållandet. Men om en sådan möjlighet eljest skulle hafva funnits, så hade landtdagens beslut i grund tillintetgjort densamma. § 70 berodde, såsom anförts, icke af någons inflytande för eller emot. Men landtdagen hade också onögidtvis lagt lök på laxen. Hade i § 13 hvarje stadgande om tydning eller icke tydning uteslutits hade möjligheter i denna punkt troligen varit öppna.¹ Eller hade den, då lydelsen i presslagen 1865 här *par tout* skulle bibehållas, såsom tillägg dertill 40 fogat äfven den ändring, som nu 1867 proponerades, nemligen att tydning finge ske, när hänsyftning förelåg på personer och förhållanden, skulle kanske ännu icke allt i denna punkt varit förlorat. Att båda stadgandena kunnat sammanstå, är solklart. De ärade män, hvilka jag rådfrågade, voro visst af den mening, att bäst vore, att båda stadgandena uteslötos. De hade erfarenhet från två hofrätter. Deras äsigt var, att knappt någon underrätt skulle tyda i orätt fall, men att

¹ Jag hade tidigare (det lärar varit 1872) anført, att jag med hänsyn till § 36 i presslagen hade rådfrågat tvenne »insigtsfulle, allmänt aktade, liberalt tänkande lagfarne män». Dagbladet citerar hånfullt dessa ord. Ingenting hindrar mig numera att nämna dem vid namn. De voro n. v. presidenten i K. Åbo Hofrätt von Rothkirch och Hofrättsrådet i K. Hofrätten i Wiborg Grotenfelt. Deras tanke var, att såväl det gamla stadgandet, att afseende finge fästas »endast på skriftens ur ordalydelsen framgående uppenbara mening» som det föreslagna nya att »förmärmande hänsyftningar på personer och förhållanden skulle afses, bådadera voro obehöfliga. Väl om lagutskottet hade egt lika mått af insigt.

hofrätterna skulle tyda eller icke tyda efter rättsfallets beskaffenhet, ehuru allsintet härom var stadgadt. Detta utvisar, att äfven i deras mening intet hindrade båda stadgandenas intagande i §. Och detta hade kanske varit mera politiskt, ty man skulle sålunda visat sin beredvilighet att införa den fordrade ändringen – rätteligen tillägget. Dettas absoluta förkastande skulle deremot för sig gjort ständerbeslutets antagande omöjligt. Ty den punkten berodde af tillstyrkande eller afstyrkande. Och det var säkert, att ingen dementi skulle medgifvas genom gillande af ständernas förfarande. Redan härigenom skulle derföre icke-officiela försök från min sida varit omöjliggjorda. Mitt uppträdande på riddarhuset väckte misshag, ehuru jag på förhand hade förklarat, att intet skulle förmå mig att afstå från att söka bevara presslagens bestånd.

10

Bestämningen i propositionen ang. tiden för den möjligen ändrade presslagens giltighet var oantaglig. Ständerna borde absolut fordra, att tiden utsattes till slutet af det år, då nästa landtdag åtskildes. Detta skulle medgifvits, derom hade jag förvissat mig, och i mitt andragande gaf jag detta tillkänna. I den punkten hade jag kanske också kunnat ytterligare verka, om inga andra hinder mött. Men vid ett sådant meddelande måste åhöraren hafva tillit och förstå halfqväden visa. Man hade valet mellan risken i detta beslut och den man nu lopp genom lydelsen af § 70. Ingen förnuftig människa lär tvifla, hvilken-dera risken, som var större.

20

När landtdagens beslut blef känt, sammanträdde K. Senatens Allmänna plenum två dagar efter beslutets fattande enkom för antagande af förslag till den nya författningen. Det hade i Allm. Tidningen meddelats, att befallning härom i Senaten förelåg; men de ledande vid landtdagen förklarade det vara ett tomt skrämskott. Man syntes verkligen tro, att det gick an, att i bladets officiela afdelning meddela osanningar. När jag erinrade härom, frågade mig en ungherre: »huru kan tit. veta det?» På sådant oförstånd kan icke svaras. I plenum företeddes nu ett färdigt förslag, såsom redan nämndes presslagen af 1865 med ändringar.¹ Mig ålåg att först yttra mig. Jag förklarade mig tveka, om ett sådant förordnande var lagligt, och jag begärde prokurators yttrande. Andra, som kommo efter mig, förklarade sig utan att behöfva prokurators yttrande anse det för olagligt. Denna mening blef pluralitetens, men prokurators utlåtande begärdes. Han hade det färdigt och protesterade mot förfarandet. Klart var, att förslags uppgörande nu ålåg majoriteten. En kommission utsågs härtill. Senator Furuhjelm (Victor) och jag ansågos sjelfskrifna, såsom f. d. ledamöter i presslagskomitén.

30

40

Det var under dessa förhållanden herrarne fordrat, att jag skulle vägra att lyda den föreliggande befallningen och lemna sessionen och begära mitt afsked. Men redan senaten kunde befalla mig sitta qvar och fullgöra det erhållna uppdraget. »Lyda först!» Något sådant föll mig naturligtvis icke in. Men jag anhöll verkligen om tillstånd att få lemna sessionen och begifva mig hem, för att påbörja arbetet. Ty plenum skulle åter sammanträda om lördag, och då skulle förslaget vara färdigt. Kommissionen sammanträdde de båda mellanliggande qvällarne från klockan 5 till 12 och en väntande geheimeskrifvare renskref under resten af natten, så att förslaget om lördag låg på sessionsbordet.

50

¹ Om modifikationer skett i propositionens ordalag känner jag verkligen icke, ty förslaget upplästes icke.

Det var ett verkligt kraftprof. Att författningen blef ett *opus* derefter, är visst möjligt. Men säkert är icke, att något bättre skulle af herrarne hafva åstadkommits. Lång betänketid och erfarenhet skulle visst numer för hvar och en göra saken lättare.

Huru det formelt aflopp med ständernas beslut är mig obekant. Det föredrogs väl af grefve Armfelt. Men jag är fast öfvertygad, att grefven aldrig skulle tillstyrkt gillandet af § 70, om han blifvit tillfrågad. Troligt är dock, att detta icke skett. Saken var nog på förhand känd och dess öde på två minuter afgjort.

- 10 Herrarne, som egde och eger en så utomordentlig kännedom om personer och förhållanden, torde väl vara af annan tanke? Prosit!

J. V. S.

235 »LIFVET ÄR EN DRÖM!» ...

Morgonbladet n:o 35, 12.II 1881

- 20 »Lifvet är en dröm!» har den stora spanska skalden sagt oss. Och Gamla testamentets vise konung säger: »Allt är fäfänglighet! Allt är inget annat än fäfänglighet!»

- Ja, i sanning! Äfven för den, som står lifslängdens yttersta gräns nära, synes den så kort denna tid, sedan han, som ett oskyldigt barn, stod vid en älskad moders knä, medan han nu redan står, en bräcklig gubbe, med hvitnad hjessa. Och alla sträfvanden och irringar och fröjder och sorger, som fyllt den mellanliggande banan, så skilda från hvarandra af långa år, de synas nu vid en återblick skymta fram så nära till hvarandra, såsom gestalterna i en dröm, likasom dessa endast skenbart genomlöpande en lång tidrymd. Och dessa gestalter de hafva ju alla förgåtts! De lefva ju blott likasom drömmens i individens fantasi. När äfven han betalar sitt lifs skuld åt förgängelsen, så vet ju ingen mera, hvad de varit, eller att de funnits till.
- 30

Men till människans tröst finnes der utöfver detta individens förgängliga drömlif äfven på jorden något, menskligt att tala, evigt varande, som har sin rot i ännu icke räknade årtusendens natt och som skall bära frukt äfven i en framtid af ännu mindre räknade årtusenden.

- Under de växlande, förgående företeelserna i naturens lif, består den förnuftiga naturordningen, och med den naturens harmoni och skönhet, så mäktigt inverkande på menniskoanden.
- 40

Och i historien består den moraliska verldsordningen. Det Rätta kan i all evighet icke förgås.

Och jemte den det Sköna såsom mål för menniskoandens egna verk, idealet, som evigt varar.

Man säger: Detta är dock endast tankar, föreställningar, fantasibilder. Det är icke det verkliga på jorden.

- Nej! just detta är den sanna verkligheten, det evigt bestående verkliga, icke det förgängliga drömlifvet, som blott dröjer ett ögonblick och försvinner. – Vill man med få ord säga, hvilken den mans karaktär och hvilket hans lif var, kring hvars graf vi nu stå församlade, kan detta
- 50

i min tanke bäst uttryckas så:
Hans ande lefde städse och verkade i detta, det eviga på jorden; det individuela fäfängliga, förgängliga drömlifvet aktade han icke värdt en blick. – Det var detta, som gaf hans ord en så utomordentlig makt öfver människors sinnen, det skriftliga väl äfven stundom, men främst det